

Skellefteå 28 maj 2021

Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade

Delrapport maj 2021

Sammanfattning

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har fått i uppdrag att under perioden 2020–2021 erbjuda adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade. Samtalsstödet erbjuds till adopterade, både nationellt och internationellt, från 15 år och uppåt.

MFoF har genomfört ett antal informationsinsatser för att sprida kännedom om möjligheten till samtalsstöd för adopterade, både genom kontakt med den primära målgruppen och genom att kontakta exempelvis yrkesverksamma som kommer i kontakt med målgruppen.

MFoF har efter upphandling gett Apoteksgårdens Kognitiva Center AB i uppdrag att utföra samtalsstödet. Stödet har sedan september 2020 utförts av legitimerade psykoterapeuter via telefon, genom digitala lösningar samt genom fysiska besök.

Vid delrapportens skrivande har 117 individer hittills fått samtalsstöd, en majoritet av dessa är kvinnor. De flesta som sökt stöd är i åldrarna 23–46 år. De vanligaste orsakerna till stödbehovet är psykisk ohälsa, hög psykosocial belastning, relationsproblem, föräldraskap, diskriminering/mobbing, stress och samarbetsproblem.

MFoF:s bedömning är att samtalsstödet svarar mot ett reellt behov. För att skapa en än mer långsiktigt hållbar bild av målgruppens behov och hur dessa kan tillgodoses anser MFoF att en djupare och mer systematisk sammanställning av erfarenheterna och effekterna av samtalsstödet behövs. Parallellt med att samtalsstödet fortsätter under 2021 planerar myndigheten därför för en mer kvalitativ utvärdering av samtalsstödet för att kunna beskriva konkreta effekter.

Socialstyrelsen har fått ett uppdrag att under året genomföra en kartläggning och analys av hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade. Socialstyrelsen ska även lämna förslag på möjliga utvecklingsinsatser inom området för att utveckla kunskap och kompetens i syfte att möta adoptionsspecifika behov. Särskilt fokus i uppdraget ska ligga på vård och stödinsatser vid psykisk ohälsa. I detta uppdrag är MFoF samverkande part. Förhoppningen är att denna breda kartläggning kan ge en ännu tydligare bild över adoptionsspecifika behov. Kunskap som också kan ligga till grund för hur olika stödinsatser bäst kan utformas.

MFoF har också ett uppdrag att lämna underlag till den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention. Inom ramen för uppdraget har MFoF gjort en analys av hur myndigheten inom området adoption kan påverka risk- och skyddsfaktorer för psykisk hälsa och motverka suicid.

MFoF anser att samtalsstöd till adopterade bör fortsätta att erbjudas på lång sikt och myndigheten står redo att fortsatt tillhandahålla stöd genom upphandling i väntan på resultatet av Socialstyrelsens kartläggning och analys.

Innehåll

SAMMANFATTNING

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND.....	1
1.2 BESKRIVNING AV UPPDRAGET.....	1
2 GENOMFÖRANDE AV UPPDRAGET.....	2
2.1 PLANERING OCH DIALOG	2
2.2 DEFINITION AV MÅLGRUPP	2
2.3 KOMPETENS OCH VÅRDGIVARANSVAR.....	2
2.4 UPPHANDLING AV UTFÖRARE.....	2
2.5 INFORMATIONSSPRIDNING	3
3. UTFÖRARENS BESKRIVNING AV HITTILLS GENOMFÖRT SAMTALSSTÖD.....	4
3.1 GENOMFÖRANDE AV SAMTALSSTÖDET	4
3.2 ORSAKER TILL SÖKT STÖD OCH TYP AV STÖD.....	4
3.3 OMFATTNING AV SÖKT STÖD.....	5
3.4 KÖNS- OCH ÅLDERSFÖRDELNING	5
4. REDOVISNING AV TILLDELADE MEDEL.....	6
5. REFLEKTIONER OCH FORTSATT ARBETE.....	6

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Stöd till adopterade och deras familjer är en viktig del av adoptionsprocessen, både före, under och efter adoptionen. Olika teman kopplade till adoptionen kan aktualiseras i alla åldrar och utvecklingsfaser hos den adopterade då adoption är en livslång process. Behov av psykosocialt stöd kan därför finnas hos den adopterade under hela livet, och ofta när den adopterade söker sitt ursprung.

I en skrivelse till Socialdepartementet under 2019 lämnade Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFoF, förslag på olika åtgärder för att förbättra stödet före såväl som under och efter adoption. Inför 2020 tilldelades MFoF ökat anslag för att stärka stödet i samband med internationell adoption och myndigheten fick också ett antal särskilda uppdrag avseende direkt stöd till adopterade. Ett sådant uppdrag var att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade.

Samtalsstödet ska vara till hjälp för den enskilde och synliggöra hur behovet i målgruppen ser ut. Denna delrapport innehåller en redogörelse för MFoF:s arbete med uppdraget under 2020 och fram till den sista april 2021.

1.2 Beskrivning av uppdraget

I april 2020 fick MFoF i uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade. Enligt uppdragsbeskrivningen ska stödet utgöra ett komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården. Stödet ska delvis kunna ges utanför ordinarie kontorstid och ska organiseras för att uppnå en så hög kvalitet och en så stor tillgänglighet som möjligt, oberoende av var i landet den enskilde befinner sig. Samtalsstödet är kostnadsfritt.

Myndigheten ska aktivt sprida information riktad till målgruppen om att stödet finns tillgängligt. Genomförandet av uppdraget ska ske i samråd med Socialstyrelsen. Uppdraget löper under 2020 och 2021.

Uppdraget ska delredovisas till Socialdepartementet senast den 31 maj 2021, och slutredovisas den 31 januari 2022. Redovisningarna ska innehålla en redogörelse som visar de vanligaste orsakerna till stödbehovet, typ av stöd och antal enskilda individer som använt sig av tjänsten. Redovisningen ska i dessa olika kategorier vara köns- och åldersindelad.

2 Genomförande av uppdraget

2.1 Planering och dialog

Enligt uppdragsbeskrivningen ska genomförandet av samtalsstödet ske i samråd med Socialstyrelsen. Under planeringsfasen samrådde MFoF med tjänstepersoner vid Socialstyrelsen som arbetar inom områdena barn och unga, adoptioner och psykisk ohälsa. Dialogen handlade om lagstiftning inom området, lämplig kompetens av utförare, passande ålder för att ta del av samtalsstödet samt utformningen av stödet.

Under MFoF:s planeringsarbete tog myndigheten även kontakt med andra myndigheter och organisationer för att utreda vilken lagstiftning som är tillämplig för utförandet av ett samtalsstöd samt lämpliga avgränsningar och kravställningar för utförandet av stödet. BRIS, Barnens rätt i samhället, var en aktör som myndigheten kontaktade för att ta del av deras arbetssätt vid digitala möten samt deras syn på lämplig åldersgräns.

Efter att ha utrett i vilka situationer MFoF skulle få ett så kallat vårdgivaransvar tog MFoF kontakt med andra myndigheter, exempelvis IVO och Socialstyrelsen. MFoF har inget uppdrag att tillhandahålla hälso- och sjukvård. Myndigheten kunde inte heller hitta exempel på upphandlingar, uppdrag och utförande hos andra myndigheter som liknade MFoF:s uppdrag. Synpunkter och information från andra myndigheter blev dock användbara för det fortsatta arbetet med att utforma stödet.

2.2 Definition av målgrupp

I uppdraget till MFoF om att tillhandahålla samtalsstöd gjordes ingen skillnad mellan nationellt och internationellt adopterade. MFoF:s tolkning var därför att det adoptionsspecifika professionella samtalsstödet skulle ges till alla adopterade som så önskar, oavsett om individen är nationellt eller internationellt adopterad.

Utifrån dialog med andra myndigheter och andra aktörer kom MFoF fram till att 15 år är en lämplig ålder för att själv kunna vara mogen för att ta del av den typ av samtalsstöd som MFoF fått i uppdrag att tillhandahålla.

2.3 Kompetens och vårdgivaransvar

Utifrån samråd med Socialstyrelsen och genom övrig informationsinhämtning rörande utformandet av annat samtalsstöd gjorde MFoF bedömningen att samtalsstödet bör utföras av legitimerad psykoterapeut eller legitimerad psykolog.

När en person får stöd av en behandlare med en yrkeslegitimation gäller rådande hälso- och sjukvårdslagar. Det innebär att behandlaren/utföraren är skyldig att skriva journal och att reglerna om tystnadsplikt gäller.

Eftersom det inte ingår att ge vård i MFoF:s grunduppdrag enligt myndighetens instruktion, bedömde MFoF att tjänsten skulle utföras av en leverantör som kunde vara vårdgivare med eget vårdgivaransvar.

2.4 Upphandling av utförare

Inför upphandling av utförare tog MFoF kontakt med Kammarkollegiet och fick uppgifter om att tjänsterna för samtalsstöd skulle kunna ingå i ramavtalet Managementtjänster – utveckling chef och grupp.

Den 4 maj 2020 skickade MFoF ut en RFI (Request for information) till leverantörerna inom detta ramavtalsområde för att bedöma om tjänsterna som MFoF eftersökte kunde tillhandahållas inom detta ramavtalsområde. En leverantör svarade att de hade underleverantör med den kompetens som eftersöktes.

Utifrån svar av utsänd RFI och ytterligare granskning av innehållet i aktuellt ramavtal gjorde MFoF därefter bedömningen att befintliga ramavtal inte omfattade den typ av tjänst myndigheten sökte. MFoF behövde därför göra en egen upphandling av tjänsten. Eftersom myndigheten inte hade tillgång till upphandlingsverktyg inköptes upphandlingsverktyget Tendsign via Visma.

Den 5 juni 2020 publicerades upphandlingen offentligt. Sista dag för att lämna anbud var den 1 juli 2020 kl.16.00.

Under upphandlingen inkom fråga gällande volym som leverantör förväntas möta upp samt hur priset per timme skulle beräknas. MFoF publicerade svar i Tendsign den 23 juni 2020.

Den 2 juli 2020 öppnades de fem inkomna anbud som leverantörer hade lämnat i upphandlingen. Enligt de administrativa föreskrifterna i upphandlingen skulle MFoF tilldela avtal till den leverantör vars anbud, som med uppfyllande av samtliga obligatoriska krav, hade lägst kostnad/pris per timme.

Apoteksgårdens Kognitiva Center AB angav i svarsformuläret att de uppfyller de krav som ställts gällande kompetens och utförande. De var också den leverantör som i anbudsförfarandet angivit lägsta pris per timme.

I upphandlingen använde sig MFoF av begränsad kontroll i enlighet med 19 kap. 20 § LOU. Detta innebar att MFoF begränsade kontrollen av anbudsgivares lämplighet genom att endast begära in bevis av den anbudsgivare som MFoF avsåg att tilldela avtal. Innan tilldelningsbeslutet fattades genomfördes ett antal kontroller (av Socialstyrelsen, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten). Kontroller (Socialstyrelsen) och referenstagning (angivna referenser fick styrka ska-kraven som ställts för utförare) gjordes även för de namngivna utförare som leverantören angett.

Den 9 juli 2020 fattades tilldelningsbeslut för Apoteksgårdens Kognitiva Center AB och den 27 juli 2020 diariefördes det färdiga avtalet med leverantören.

2.5 Informationsspridning

I uppdraget till MFoF ingick det att aktivt sprida information till målgruppen att stödet finns tillgängligt. MFoF har på olika sätt informerat om stödet genom:

- myndighetens webb och andra sociala kanaler
- information direkt till adoptionsorganisationerna och till adopterade föreningar
- att skicka ett informationsbrev till landets alla kommuner
- att kontakta yrkesverksamma som möter målgruppen genom deras yrkesföreningar
- annonsering i olika yrkestidningar
- kontakt med I177.se och umo.se, på båda webbplatserna finns information om stödet.

Arbetet med att sprida kännedom om samtalsstödet fortsätter under 2021.

3. Utförarens beskrivning av hittills genomfört samtalsstöd

3.1 Genomförande av samtalsstödet

Utföraren, Apoteksgårdens Kognitiva Center AB, beskriver att samtalsstödet har utförts av fyra legitimerade psykoterapeuter via telefon, genom digitala lösningar samt genom fysiska besök på mottagningen. Vanligtvis vill den adopterade ha kontakt regelbundet en gång i veckan som över tid glesas ut till var fjortonde dag och boostersamtal¹ en gång i månaden.

De allra flesta som tar del av samtalsstödet önskar en längre regelbunden kontakt med samma terapeut.

3.2 Orsaker till sökt stöd och typ av stöd

Utföraren beskriver att de vanligaste orsakerna till stödbehovet är:

- Psykisk ohälsa (utmattning, nedstämdhet, ångest, sömn)
- Hög psykosocial belastning
- Relationsproblem
- Föräldraskap
- Diskriminering/mobbing
- Stress
- Samarbetsproblem

Samtalsstödet har givits i form av individuella psykoterapeutiska stödsamtal med inslag av bland annat anknytningsmönster, känsloreglering, affekt och emotioner, traumabearbetning, ångest/oroshantering, skapa förståelse för sin egen identitet. Flera olika teman kan urskiljas i samtalen:

Anknytning

Utföraren beskriver att detta inkluderar ämnen såsom anknytningstrauman, anknytningsproblem, svårigheter i relationer, intima relationer, sviktande självkänsla och känslan av rotlöshet som kan vara kopplade till anknytningen.

Identitet, arv och miljö

Utföraren beskriver att det kan handla om egen identitet, biologi och arvsanlag, tankar om DNA-test eller när temperament och humör inte samspelar med adoptivfamiljen. Tidningsartiklar och debattinlägg kring adoption har satt igång många starka tankar, oförberedda reaktioner, funderingar och tankar kring den egna identiteten.

Utanförskap

Utföraren beskriver att flera av de hjälpsökande har upplevelser av utanförskap och mobbing och även upplevt att rasism har blivit tydligare på senare år.

Återvändare

Utföraren beskriver att många känslor kan väckas hos de som sökt och hittat sin ursprungsfamilj, känslor som de har haft ett behov av att bearbeta. Hur blev det när den enskilde hittat familjen? Känslor av besvikelse, sorg och lycka, behov av att resonera kring behov att anpassa sig för att duga till familjen. Andra har dagdrömmar, drömmar och fantasier kring sitt ursprung, detta kan ha olika betydelse för varje individ utifrån deras egen identitet.

¹ När terapeuten kommit överens med patienten att göra ett avslut så kan en del uppleva att det är svårt, man brukar då bestämma att ha uppföljningssamtal s.k. booster samtal för att se att det är ok för avslut.

Stress och prestation

Utföraren beskriver att många adopterade lider av samvetsstress och upplevelser av höga prestationskrav. Många har även en ökad stresskänslighet som de behöver förstå och förhålla sig till. Vissa har även upplevelsen av att bli kritiserad av andra adoptionsgrupper när de inte är kritiska till sin egen adoptionsfamilj.

Föräldraskap

Utföraren beskriver utmaningar kopplat till att som adopterad själv bli förälder, eller egen barnlöshet.

Utföraren beskriver också att många adopterade inte har känt sig nöjda i kontakten med sjukvården och har behövt ett komplement till denna, då man upplever att man aldrig kommer in på djupet kring adoptionen. Upplevelsen är att det finns en stor okunskap kring de trauman som kan uppstå vid adoption i sjukvården och oförståelse inför det lidande som kan uppstå.

3.3 Omfattning av sökt stöd

Utföraren har lämnat information om att 117 individer under perioden den första september 2020 till och med den sista april 2021 fått adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd av utförare knutna till Apoteksgården, i genomsnitt handlar det om 6,8 kontakter per individ.

39 stycken individer (8 män och 31 kvinnor) har avslutat samtalsstödet innan den sista april 2021. Fem kvinnor har hänvisats vidare till hälso- och sjukvård efter första samtalet då dessa hade mer omfattande behov av terapi.

73 individer har ett pågående samtalsstöd vid rapporteringstillfället.

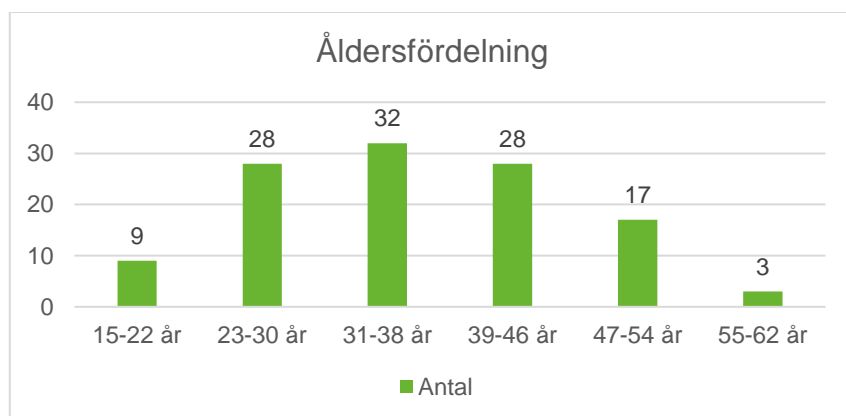
3.4 Köns- och åldersfördelning

Av de 117 individer som hittills fått samtalsstöd är det 98 kvinnor (84 procent) och 19 män (16 procent).

Kvinnorna är i åldrarna 15 - 62 år, medelåldern bland kvinnorna är 37 år.

Männen är i åldrarna 15 - 62 år, medelåldern bland männen är 34 år.

98 procent av de sökande har internationell adoptionsbakgrund, 2 procent är adopterade inom Sverige.

I diagrammet redovisas åldersfördelningen bland de individer som sökt samtalsstöd. Bedömningen är att urvalet inte är tillräckligt stort i vissa ålderskategorier för att kunna redovisas könsuppdelat.

4. Redovisning av tilldelade medel

MFoF fick 1 500 000 kronor att använda för genomförande av samtalsstödet 2020, tilldelat belopp för 2021 är detsamma. En del av tilldelade medel för 2020 lämnades tillbaka då uppstarten av samtalsstödet skedde den första september 2020.

Medel har i huvudsak använts för finansiering/betalning av upphandlad utförare av samtalsstödet. Medel har även använts för inköp av upphandlingsverktyg, konsultkostnader i samband med upphandlingen, annonsering om samtalsstödet i tidningar samt overheadkostnader. En ekonomisk redovisning lämnades till Kammarkollegiet 2021-03-05.

5. Reflektioner och fortsatt arbete

Samtalsstödet har vid delrapportens skrivande varit aktivt i snart nio månader. Antalet individer som fått adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd är vid rapporteringstillfället 117 stycken varav 98 procent är internationellt adopterade. De individer som fått samtalsstöd är till största del mellan 23–46 år. En övervägande del av de som sökt och fått samtalsstöd är kvinnor.

Utföraren Apoteksgårdens Kognitiva Center AB har beskrivit att fler individer än tidigare sökt samtalsstöd de senaste månaderna. Möjliga förklaringar till detta kan dels vara de informationsinsatser som MFoF genomfört vid årsskiftet för att öka kännedomen om möjlighet till stödet, dels den medierapportering om adoptioner som skett under senare tid vilket för den enskilde kan ha lett till ett ökat behov av stöd.

Delrapporten visar att det finns ett behov av samtalsstöd för adopterade som grupp och att det är önskvärt att detta stöd ges i form av en regelbunden kontakt med samma terapeut över tid. Forskning har tidigare visat att adopterade på flera sätt är en mer sårbar grupp än andra och adopterade är också överrepresenterade i den mest psykiskt belastade gruppen. För den senare gruppen krävs annan typ av stöd och vård än det samtalsstödet kan erbjuda.

Utöver den redogörelse som uppdraget omfattar tror MFoF att en djupare och mer systematisk sammanställning av erfarenheterna och effekterna av samtalsstödet skulle kunna hjälpa till att skapa en mer långsiktigt hållbar bild av målgruppens behov och hur dessa kan tillgodoses. MFoF planerar därför att efter sommaren genomföra en mer kvalitativ utvärdering av samtalsstödet.

Socialstyrelsen har fått ett uppdrag att under året genomföra en kartläggning och analys av hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade. Socialstyrelsen ska även lämna förslag på möjliga utvecklingsinsatser inom området för att utveckla kunskap och kompetens i syfte att möta adoptionsspecifika behov. Särskilt fokus i uppdraget ska ligga på vård och stödinsatser vid psykisk ohälsa. I detta uppdrag är MFoF samverkande part. Förhoppningen är att denna breda kartläggning kan ge en ännu tydligare bild över adoptionsspecifika behov. Kunskap som också kan ligga till grund för hur olika stödinsatser bäst kan utformas.

MFoF har också ett uppdrag att lämna underlag till den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention. Inom ramen för uppdraget har MFoF gjort en analys av hur myndigheten inom området adoption kan påverka risk- och skyddsfaktorer för psykisk hälsa och motverka suicid.

MFoF anser att samtalsstöd till adopterade bör fortsätta att erbjudas på lång sikt och myndigheten står redo att fortsatt tillhandahålla stöd genom upphandling i väntan på resultatet av Socialstyrelsens kartläggning och analys.